

BALKAN SAVAŞLARININ 100. YILINDA BOLAYIR MUHAREBESİ VE ŞARKÖY ÇIKARMASI YENİLGİSİ VE YAPILAN TARTIŞMALAR*

*İhsan Sabri BALKAYA***

ÖZET

Osmanlı Devleti'nin çöküşünü hızlandıran savaşlar silsilesinin en önemlilerinden birisi de Rumeli topraklarının kaybedildiği Balkan Savaşlarıdır. Osmanlı Devleti ilk defa kendi bünyesinden doğmuş dört devlete karşı savaşmak zorunda kalmıştır. Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ'ın sınırlarını genişletmek amacıyla başlatmış oldukları savaşın bu devletlerin lehine gelişmesi bütün devletleri şaşırtmıştır. Bu şaşkınlığın temel sebebi İstanbul'un bile işgal edilebileceğinin görülmesidir. Yani savaşın hemen hemen her cephesinde yenilgiler alınmış ve Osmanlı ordusu Çanakkale Boğazının Gelibolu Yarım adasının dar boğazına sıkıştırılmıştır.

Çanakkale Boğazının Marmara Denizine açılan en önemli stratejik kapılarından biri olan Bolayır bölgesinde görev alan Ali Fethi ve Mustafa Kemal, burada savaşın ikinci devresinde yapılan çok önemli bir muharebe olan Bolayır Muharebesinin hareket kurmay başkanlığını Ali Fethi, hareket şube müdürlüğünü Mustafa Kemal yapmıştır.

Balkan Savaşları tarihine Bolayır Muharebesi ve Şarköy Çıkarması olarak geçen bu hareket yenilgiyle sonuçlanmıştır. Yenilgi üzerine ciddi tartışmalar yapılmıştır. Aslında bütün cephelerdeki yenilgiler o günden bugüne tartışılan ve sebepleri ortaya koyulmaya çalışılan bir öneme sahiptir. Fakat Bolayır Muharebesi'ni farklı kılan İttihat ve Terakki'nin önde gelen etkili şahsiyetleri, Enver Paşa, Mustafa Kemal ve Ali Fethi gibi komutanların aynı cephe ve çıkarmada görev almış olmalarıdır. Hatta Bolayır Muharebesi ve Şarköy Çıkarması ile ilgili biri Ali Fethi tarafından yazılmış olan iki eser kaleme alınmıştır. Bolayır Muharebesi ve Şarköy Çıkarmasında yenilginin sebeplerinin ve suçlunun kim olduğu konusunda yapılan tartışmalar, sorumlu komutanları görevlerinden hatta askerlik mesleğinden istifanın eşğine taşımıştır. Günümüzde dahi komutanlar üzerine yeni yorum ve tartışmalar yapılmaya devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bolayır Muharebesi, Şarköy Çıkarması, Makedonya, Rumeli, Ali Fethi, Mustafa Kemal, Enver Paşa,

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir

** Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi, El-mek: balkaya@atauni.edu.tr

BOLAYIR BATTLE AND ŞARKÖY LANDING DEFEATS IN THE CENTENARY OF BALKAN WARS AND DEBATES TAKEN PLACE ON THEM

ABSTRACT

One of the most important series of wars which accelerated the collapse of the Ottoman Empire is the Balkan Wars after which Balkan lands were lost. The Ottoman Empire was forced to fight first time against four state was born from within their own. The development favor of these states the war that Greece, Bulgaria, Serbia and Montenegro were initiated in order to expand the boundaries confused all states. The main reason for this confusion come out even Istanbul's may be occupied. In almost every field of this war, the Ottoman Empire was defeated and the Ottoman army was trapped to the narrow strait of Gallipoli peninsula of the Dardanelles.

Of Ali Fethi and Mustafa Kemal who were charged in Bolayır region, one of the most strategic gates of the Dardanelles opening to the Sea of Marmara, Ali Fethi served as the operation chief of staff and Mustafa Kemal as the operation section chief of staff of Bolayır Battle which was a really important battle took place in the second half of the war.

This operation recorded in the history of Balkan Wars as Bolayır Battle and Şarköy Landing resulted in defeat. However, serious debates on the defeat took place and even, two works, one by Ali Fethi, were written about it. In fact, defeats on all fronts have a special importance that to put forward the reasons discussed and studied since then. However, the Battle of Bolayır makes it different is that they took part in the front and subtraction as commanders Enver Pasha, Mustafa Kemal and Ali Fethi that they are leading influential personalities of Union and Progress.

The debates on the reasons of the defeats and on who were responsible for them, caused the commanders almost to resign their positions and even military occupations. Even today, new interpretations and debates about these commanders are taking place.

Key Words: Bolayır Battle, Şarköy Landing, Macedonia, Rumelia, Ali Fethi, Mustafa Kemal, Enver Paşa.

GİRİŞ

Osmanlı Devleti 1912-1913 Balkan Harbi'nde kendinden koparılan topraklar üzerinde kurulmuş Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ'a karşı dört cephede savaşmıştır. Trakya'da Bulgarlara karşı, Makedonya'da Bulgar, Yunan ve Sırlara karşı, Kosova ve Kuzey Arnavutluk'ta Sırp ve Karadağlılara karşı, Güney Arnavutluk'ta Yunanlılara karşı yapılan savaşlarda; Trakya, Batı Rumeli'de ise Manastır, Selanik, İşkodra, Yanya, Kosova, Priştine, Kavala, Vardar Ovası savunulmuştur¹.

¹ Taha, Akyol, Rumeli'ye Elveda, 100.yılında Balkan Bozgunu, Doğan Kitap, İstanbul, 2013, s.36.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/5 Spring 2013*

Bütün cephelerde ağır yenilgiye uğrayan Osmanlı Orduları Çatalca'ya kadar geri çekilmek zorunda kalmıştır. Trakya ve bütün Makedonya kaybedilmiştir. Ordumuzun bu kötü durumu Kamil Paşa Hükümetini harekete geçirmiş ve 3 Aralık 1912'de Çatalca'da imzalana mütareke gereğince ateşkes sağlanmıştır. Buna göre 10 gün sonra Londra'da başlayan barış görüşmelerinden den bir sonuç alınmadan 29 Ocak 1913'de konferans dağılmıştır. Bulgar ordusu 4 Şubat 1913 günü itibariyle Çatalca hattı boyunca büyük bir taarruz başlatmıştır. Boğazın dar kısmına sıkışmış olan Osmanlı ordusu 13 gün sürecek olan bu savaşta Bulgar ordusuna çok ağır zayıat verdirmiş ve Çatalca hattını aştırmamıştır². Ancak Osmanlı ordusu da çatalca hattından bir adım öteye hareket edemiyordu. Çatalca hattını aşamayan Bulgar ordusunun bir taraftan da Gelibolu Yarımadasına doğru harekete geçmesi üzerinedir ki İşte bu noktada, Bolayır Muharebesi ve Şarköy çıkarması planlanmıştır.

1. Bolayır Muharebesi ve Şarköy Çıkarması

Mustafa Kemal, Enver ve Ali Fethi'nin de içinde bulunduğu bir grup genç subay Balkan Savaşı başladığında, Trablusgarp'ta İtalyanlara karşı savaşıyorlardı. Bu vatansever subayların çok zor şartlarda göstermiş oldukları kahramanlıkları karşısında sadece İtalyanlar değil bütün Avrupa devletleri şaşkına dönmüştü.

Hatta Balkan Savaşı'nın planlanandan daha önce başlatılmış olmasında Trablusgarp'taki beklenmedik direnişin olduğunu söyleme cesaretini gösteren yabancılarda vardır³.

Karadağ'ın 8 Ekim 1912'de Osmanlı Devletine ilan etmesiyle başlatılan Balkan Savaşı'nda sırasıyla Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan da yerlerini almışlardır. Dört devlete karşı Osmanlı orduları savaşmak durumunda kalmıştır.

Savaş Batı ve Doğu Rumeli'nin bütün şehir, kasaba ve köylerinde, dağlarında ve ovalarında acımasız bir şekilde Osmanlı'nın aleyhinde geliyordu. Bütün cephelerde tarifsiz bir yenilgi alan ordu birlikleri geri çekiliyor, kaçıyor darmadağın oluyordu.

Bulgarlar karşısındaki Doğu Ordusu bütün Trakya'yı terk ederek Çatalca'ya kadar çekilmişti⁴. Ordumuz Sırbistan'a Kumova'da yenilmiş, Yunanlılar Selaniği ele geçirerek, Ege adalarından Bozcaada, Limni, Samotraki ve Taşoz'u işgal etmişlerdi⁵.

Trablusgarp'tan dönen Ali Fethi İstanbul'da Erkân-ı Harbiye-i Umumiye (Genelkurmay Başkanlığı)'de görevlendirilmişti⁶. Harbiye Nazırı (Milli Savunma Bakanı)'na çıkarak cephede görev istemişti. Harbiye Nazırı Nazım Paşa bunu içtenlikle kabul etmiş ve Ali Fethi 25 Kasım 1912 tarihli emirle Bahr-i Sefid Boğazı (Çanakkale Boğazı) Kuvây-ı Mürettebe Erkân-ı Harbiye Riyaseti'ne (Komutanlığı'na) tayin edilmiştir⁷.

² İhsan Sabri, Balkaya, Ali Fethi Okyar (29 Nisan 1880- 7 Mayıs 1943), Türk tarih Kurumu yayınları, Ankara, 2005, s.22.

³ Alman Askeri şahsiyeti Von der Goltz şöyle der: "Düşmanları, Genç Türkler'in ortaya koyduğu neticenin, millî ruhlarını ve Gölgelemiş gözükten haysiyetlerini şuurlandırarak eski günlerine dönüşlerinden endişeye düştüler ve Balkan Harbini tasarladıkları tarihten önce çıkarttılar". Kutay, Cemal, "Milli Mücadele'nin Gerçek Öncüleri", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, sy:4, (15 Nisan 1987), s.27.

⁴ Rauf, Orbay, "Hatıraları" Yakın Tarihimiz, c:II, (26 Temmuz 1962), s.306.

⁵ ATASE, Klasör:80, Dosya:32, Dolap:302-1; Tahsin Uzer, Makedonya'da Eşkıyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi, T.T.K. Basımevi, Ankara, 1987, s. 314-316.

⁶ T.C.K.K.K.Arşivi, 3 Nolu Erkân Defteri, No:423.

⁷ ATASE Arşivi, Klasör:21, Dosya:42, Dolap:301-10; Klasör:266, Dosya:130, Dolap:4; K.K.K. Arşivi, 3 Nolu Erkân Defteri, s.423.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/5 Spring 2013

Ali Fethi'nin kurmay başkanı olarak tayin edildiği bu kolordunun görevi; denizden ve karadan Bolayır üzerinden yapılacak olan düşman saldırılarına karşı Çanakkale'yi ve Gelibolu yarımadasını savunmaktı.

Çatalca'ya kadar ilerlemiş Bulgar ordusunun karşısında konuşlanan kolordunun komutanı Tuğ.Gen. Hurşit Paşa, Kurmay Başkanı Binbaşı Ali Fethi, Hareket Şube Müdürü Binbaşı Mustafa Kemal idi⁸.

Çanakkale Boğazını korumakla görevli bu kolordunun karşısında Çatalca'ya kadar ilerlemiş olan Bulgar ordusunun birlikleri Bolayır'a doğru yavaş yavaş ilerlemeye başlamıştı. Her an Gelibolu ve Çanakkale bir saldırıyla uğrayabilirdi. Ayrıca Edirne'de Bulgar ordusu tarafından kuşatma altına alınmış olduğundan her an işgale uğrama tehlikesi içerisindeydi.

Ali Fethi, Bulgar ordusunun Kavak suyunu zayıf kuvvetlerle geçerek ilerlediğini görmesi ve büyük kuvvetlerinin kavak suyunun kuzeyinde olduğunu tahmin etmesi üzerine hem düşmanın bu zayıf durumundan hem de Kavak suyunun geriye çekilmeye pek müsait olmamasından istifade ederek henüz mevzilerine yerleşmemiş Bulgar ordusuna karşı bir taarruzu uygun görmüştür. Bu durumu Kolordu komutanı Fahri paşaya 5/6 Şubat 1913'te bildirmiş ve emrindeki 27. Tümenine de harekete hazır olma emrini vermiştir.

Müretteb kolordu komutanı Fahri paşa da aldığı telgraftaki bilgiler ışığında taarruzun uygun olacağına karar vermiştir. Ancak yanlış bir iş yapmamak için Karârğâh-ı Umûmî'ye durumu bildirmeyi uygun görmüş ve 5/6 Şubat 1913'te Ali Fethi'den aldığı bilgileri ileterek, durumu da bizzat yerinde gördükten sonra taarruz hareketini icra edeceğini, donanmanın da kendinin vereceği tebligat doğrultusunda hareket etmesini ve kendilerinden sabah 7'ye kadar emirlerini beklediğini yazmıştır⁹. İşte bu tarih ve saat itibarıyla Bolayır Muharebesi ve Şarköy çıkarması planının ve uygulanmasının süreci başlamıştır.

Karârğâh da denizden bir çıkarma düşündüğünden bu kara hareketini uygun bulmuş ancak birlikte bir taarruzun olacağını ve gerekli istihbarat çalışmalarının yapılmasını, denizden çıkarma için uygun yerin belirlenmesini istemiştir. Ali fethi'nin verdiği bilgiler ışığında Şarköy'den yapılacak çıkarmanın uygun olacağı planlanmıştır. Şarköy'den yapılacak çıkarma için kurulan 10. Kolordu'nun komutanı Hurşit Paşa ve Erkân-ı Harbiye Reisi ise Enver Paşa idi¹⁰. Bolayır Muharebesi ve Şarköy Çıkarması'ndaki gaye; Bulgar kuvvetlerinin geriye çekiliş hattını keserek iki ateş arasında bırakıp yenilgiye uğratarak Çanakkale Boğazını, Gelibolu Yarımadasını ve kuşatma altındaki Edirne'yi kurtarmaktı¹¹.

Başkomutanlık, Bolayır'da yapılacak taarruz ve Şarköy'den yapılacak çıkarma için müretteb komutanlığından ve onun kurmay başkanı Ali Fethi'den geniş bir şekilde kendi durumları ve karşıdaki düşman hakkında bilgi istemişti.

Zaten bu sırada karşıdaki düşman hakkında keşif yaptırmış olan Ali Fethi, tekrar bir keşif yaparak başkomutanlığa 5/6 Şubat 1913'de durumu bir raporla bildirmiştir. Raporla; düşmanın Kavaksuyu'nun güneyinde zayıf kuvvetlerle geçtiğini, diğer büyük kuvvetlerin kuzeyde

⁸ATESE Arşivi, Klasör:266, Dosya: 130-322, Dolap: 4-306-15.

⁹ Hüsnü, Ersü, 1912-1913 Balkan Harbinde Şarköy Çıkarması ve Bolayır Muharebeleri, Askeri Mecmua, Yıl:2, sy:50, (Haziran 1988), s.61.

¹⁰ ATASE, Klasör: 266, Dosya: 130-322, Dolap: 4; Münir Aktepe, "Atatürk'ün Sofya Ataşeliğine Kadar İttihat ve Terakki Cemiyeti ile Olan Münasebetleri ve Bu Hususla Alakalı Bir Belge", *Belleten* ,c:XXXIII, sy:150, (Nisan 1974), s.281. Orbay Rauf, a.g.e., s.306-307.

¹¹ Ali Fethi Okyar, Bolayır Muharebesinde Adem-i Muvaffakiyetin Esbabı, İstanbul, 1330 (1914), s.5; Orbay Rauf, a.g.e., s.307; Falih Rıfki Atay, Çankaya, Sena Matbaası, İstanbul, 1980, s.66-69.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/5 Spring 2013

bulduğunu, düşmanın büyük kuvvetlerinin (Keşan-Malkara)'da bulunması ve Kavaksuyu'nun geriye çekilişe pek müsait olmadığı iletilerek, Mürettep Kuvvetlerin zaman kaybetmeden taarruza geçeceğini ve kendilerinden cevap beklendiği yazılmıştır¹².

Fahri Paşa, Ali Fethi ve Mustafa Kemal'in önceden düşündüğü taarruzu Başkomutanlıkta düşünmüş olmalı ki bilgi isteniyordu. Fakat Başkomutanlık gelen bilgiler ve keşifler ışığında Bolayır Kolordusuna tek başına taarruz etmesinin sakıncalı olacağını, İstanbul'dan gönderilecek 10.Kolordu ile koordineli olarak 8 Şubat 1913 tarihinde yapılacağı şeklinde planlandığını müretteb kolorduya bildirmişti¹³.

Ali Fethi, Bolayır Muharebesi ile ilgili yazdığı küçük kitapçığın 8. sahifesinde düşmanın bu zayıf durumunun böyle devam edemeyeceğini 8 Şubat 1913'de durumun farklı olacağını yazıyor. Gerçekten de 5/6 Şubat'taki durum değişmiş ilk keşiflerin haricinde düşmanın 1 piyade alayı ve 14 bataryalık topçu kuvveti Sarazköy ile Sivritepe (hariç) arasındaki bölgeyi, 6 batarya ile takviyeli diğer piyade alayı da Sivritepe (dahil) Marmara'ya kadar olan sırtları işgal etmiş durumdaydı¹⁴.

Bolayır Kolordusu ile Karârgâh-ı Umûmî arasındaki yazışmalar tamamlanmış ve 8 Şubat 1913 sabahı başlayacak taarruz için birlikler hazır duruma getirilmiştir. 7 Şubat 1913 günü akşamı gelen emir üzerine Kuvâ-yı Mürettebe komutanlık karârgâhında komutan Fahri Paşa, Kurmay Binbaşı Erkân-ı Harbiye Reisi Ali Fethi, hareket şube müdürü Kurmay Binbaşı Mustafa Kemal ve 10. Kolordu'nun irtibat subayı Binbaşı Tevfik ve diğer karârgâh subayları toplanıp durum değerlendirmesi yapmıştır. Binbaşı Tevfik 10. Kolordu'nun bütün hazırlıklarını tamamlayarak yarın sabah şafakta Şarköy bölgesinde olacağını ve birlikte yapılacak taarruz için kararlı olduğunu söylemiştir¹⁵. Yapılan bu toplantıda fikirler ortaya atılıp tartışıldıktan sonra herkes dağılıp tümeninin başına gitmiştir.

Ali Fethi, 10. Kolordu'nun hazırlığına rağmen çıkarmanın hayli zaman alacağını irtibat subayına söyleyerek, bir gecikme ihtimaline karşı irtibat subayının kati ve kesin konuştuğunu, bunun üzerine müretteb kolorduya taarruz emri verildiğini belirtmektedir¹⁶.

Müretteb Kolordu taarruza hazırken 10. Kolordu'da durum şu merkezde idi; 10.Kolordunun 1.kademesi vapurlara bindirilip harekete hazır hale getirilmişti. Saat 18.00'de hareket edilecekti. Fakat Güzel Girit Vapuru ortalarda yoktu. Arandı bulunamadı. Saat 19.00'da hareket eden Kolordu Komutanı Hurşit Paşa ve Erkân-ı Harbiye Reisi Enver (Yarbay)'in bulunduğu vapur (Nilüfer) Haydarpaşa açıklarına geldiğinde 31. Tümen'den bir telgraf aldılar. Telgrafta 61. ve 62. şirket vapurlarının Şarköy'e asker götürmeyecekleri bildiriliyordu. Enver Bey Haydar Paşa telgrafhanesinden cevabî telle gerekirse zor kullanılmasını ve Güzel Girit Vapurunun aranmasını eğer hareket etmişse Şarköy'e doğru gelmesini emretmişti¹⁷.

İki üç saatlik gecikmeyle 31. Tümen de hareket etmişti. Sabah olduğunda (8 Şubat 1913) Saat 8'de Enver ve Hurşit Paşa'nın vapuru İnceburuna gelmişti. 31. Tümeni taşıyan vapurla, havanın da rüzgarlı ve denizin dalgalı olması nedeniyle ancak 1,5-2 saat sonra buluşmuşlardı. Diğer vapurlardan haber yoktu¹⁸.

¹² Ersü, Hüsnü, a.g.m., s.61-62; Okyar, Fethi, a.g.e., s.8; Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi, Balkan Harbi (1912-1913), T.C.Gen.Kurm, Başkanlığı ATASE Yayınları, Ankara, 1993, s.129-130.

¹³ Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi, Balkan Harbi, II. Kitap, II. Kısım, Ankara, 1981, s.129.

¹⁴ Okyar Ali Fethi, age, s. 8. Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi, s.129.

¹⁵ Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi, s.143; Okyar, Ali Fethi, a.g.e., s.12-13.

¹⁶ Okyar Fethi, a.g.e., s.13-14; Fethi Bey'in irtibat subayının bu kesin tavrına ait söylediklerini, Bolayır Muharebelerini en geniş şekilde hazırlayan Genelkurmay'ın yayınında da görmek mümkündür.

¹⁷ Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, s.206-207.

¹⁸ Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, s.211.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/5 Spring 2013

Tabii bütün bu olumsuzluklardan haberi olmayan Fahri Paşa ile Ali Fethi, Müretteb Kolordu'ya sabah erkenden taarruz emri vermiştir. Yoğun bir çarpışma ve top ateşi içerisinde taarruza devam ederken bir taraftan da Şarköy'de yapılacak çıkarma heyecanla bekleniyordu. Ama ne yazık ki saatler geçmesine rağmen bir haber gelmemiş ve Şarköy'den tam tersine Bulgar kuvvetleri saldırıya geçmiş, ordumuz perişan olmuş ve çok kayıp vermiştir¹⁹.

Bu arada İnceburun'daki 10. Kolordu'nun vapurlardaki askeri bekliyordu. Enver Paşa Nilüfer vapurundan Bolayır'a bir mesaj hazırlamış tam göndereceği an Binbaşı Tevfik gelmiştir. Enver Paşa, vapurların tam zamanında gelmediğinden dolayı taarruzun ertesi güne (9 Şubat 1913) ertelenmesi istediğini bildirmekten son anda vazgeçmiştir²⁰.

10. Kolordu'nun irtibat subayı Binbaşı Tevfik, hiç değilse eldeki mevcut kuvvetlerin çıkarılmasını söyledi. Bu teklif kabul edilip Bolayır'a saat 10'da çıkarma yapılacağı bildirildi²¹.

Fakat çıkarma bir türlü gerçekleştirilemiyordu. Hava muhalefeti dolayısıyla çıkarma 1,5 saat geç yapılabilirdi. Bu durumda iş işten geçmiş ve Bolayır Kolordusu ağır yenilgiye uğramış çokça kayıp vermişti²². İstanbul'dan yardım talep edilerek hiç değilse, Gelibolu'dan kuvvet takviyesi yapılarak buranın Bulgarların eline geçmesinin önlenmesi istenmiş ve aynı zamanda 10. Kolordunun arzusuna rağmen bu vakitten sonra beraberce bir taarruz yapacak durumlarının olmadığı da başkomutanlığa bildirilmiştir²³.

Şarköy'e çıkan Enver Bey illa da bir taarruz yapmak için ısrar etmişti. Durumu yerinde görmek isteyen Enver Bey Bolayır karargahına gitmiş, durumun o kadar da fena olmadığı kanaatini oradakilere söylemiştir²⁴. Enver Beyin yeni bir taarruz fikrine Fahri Paşa, Ali Fethi ve Mustafa Kemal karşı çıktığı gibi, başkomutanlık da razı olmamıştır.

Böylece kısa sürede planlanan bir taarruz olumsuz sonuçlanmış, Balkan Savaşları'nda Bolayır Muharebesi ve Şarköy Çıkarması yenilgisi olarak kayda geçmiştir. Ancak yenilginin sorumluları kimdir tartışması komutanlar arasında o gün yapıldığı gibi bu günde araştırmacılar arasında tartışılan bir konu olmaya devam etmektedir.

2. Tartışmaların Günümüze Yansımaları

Günümüzde yakın tarih üzerine, tarihçilik sıfatından çok araştırmacı sıfatlarıyla çalışmalar yapanlar hayli çoğalmış bulunmaktadır. Özellikle son yıllarda Mustafa Kemal ve yaptığı devrimler üzerine oldukça eleştirel, hatta küçültücü bazen hakarete varan kitaplar, güncel gazete sayfalarında makaleler görmek gün geçtikçe artmaktadır.

Bu çalışmalardan Bolayır Muharebesi ve Şarköy Çıkarması da nasibini almış bulunmaktadır. Hem de çok yakın bir tarihte gündeme taşınmıştır. 7 Ekim 2012 tarihli Zaman gazetesinde Mustafa Armağan “Mustafa Kemal'in Hayatında Yazılmayan Bir Sayfa” başlığı ile konuyu ele almıştır.

Armağan bu yazısında, Bolayır Muharebesi ve Şarköy Çıkarmasının yenilgiyle sonuçlanmasının resmi tarih kitaplarında ve inkılâp tarihi ders kitaplarında, Atatürk'ü savunanların yazmış oldukları eserlerde olayın geçiştirildiği, atlandığı, Balkan Savaşı yenilgimizin suçlularının hep başkaları gösterildiği şeklinde bir yorum yapmıştır. Kendince

¹⁹ ATASE, Klasör:86, Dosya:53, Dolap:302-1; Okyar, Ali Fethi, a.g.e., s.14-15.

²⁰ Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, s.212-213.

²¹ Okyar, Ali Fethi, a.g.e., s.16; T.S.K. Tarihi, a.g.e., s.214-215.

²² ATASE, Klasör:136, Dosya:64, Dolap:304-13.

²³ ATASE, Klasör:86, Dosya:53, Dolap: 302-1; Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, s.226.

²⁴ ATASE, Klasör:136, Dosya:64, Dolap:304-13.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/5 Spring 2013

gerçek tarihi ortaya koyan bir edayla “sıkı durun şimdi gerçeği öğreneceksiniz” heyecanıyla mesele ele alınmıştır.

Armağan’a göre Bolayır muharebesinin yenilgiyle sonuçlanmasının da, Edirne’nin kaybedilişinin müsebbibi de Mustafa Kemaldir. Hatta Mustafa Kemal’in taarruz tarihini beklemeden bir gün önce harekete geçmesinin bu yenilginin alınmasının temel sebebi olarak göstermiştir. Yukarıda Bolayır Muharebesi ve Şarköy Çıkarmasının nasıl planlandığı ve tarihinin nasıl belirlendiği anlatımı dikkate alındığında, Armağan’ın nasıl vahim hatalarla gerçeği saptırdığı görülür.

Oysa biraz araştırmacılığın vicdani ve ahlaki sorumluluğu ile hareket edilmiş olsaydı, tarihi bir gerçeğin bütün belgeleriyle ortada olduğu görülmüş olurdu.

Mustafa Kemal Trablusgarp harbinden döndüğünde Balkan Savaşı bütün cephelerde kaybedilmiş, Bulgar orduları Çatalca hattına ulaşmışlardı. Mustafa Kemal 25 Kasım 1912’de Müretteb Kolorduya hareket şube müdürü olarak atanmış ve 2 Aralık 1912’de görevine başlamıştır.

Armağan’ın yazısında Mustafa Kemal’i aynı anda hem müretteb kolordunun kurmay başkanı hem de 10. Kolordu’nun kurmay başkanı ilan ediliyor. Ciddi tarihi hatalar yapıyor, bu hatalara Fahrettin Altay, Lord Kinross, Altan Deliorman, Andrev Mango şahit tutularak ve onlardaki bilgiler tarihe yalan söyletme amacı için kullanıyor.

Yukarıda teferruatıyla açıklanan Bolayır Muharebesi ve Şarköy çıkarması 8 Şubat 1912’de gerçekleşiyor. Kara taarruzunu yapan Müretteb Kolordu, bu ordunun komutanı Tuğ. Gen. Fahri Paşa, Kurmay Başkanı Binbaşı Ali fethi, Hareket Şube Müdürü is Mustafa Kemal’dir.

Denizden çıkarma yapması gereken ama zamanında yapmayan 10.Kolordu’nun Komutanı Tüm. Gen. Hurşit Paşa, Kurmay Başkanı Yarbay Enver Bey ve hareket şube müdürü Binbaşı Ali İhsan’dır.²⁵

Bu taarruzun yenilgiyle sonuçlanmasından sonra komutanlar arasındaki çatışmayı, çekişmeyi, görevlerinden istifayı önleme girişimlerinden sonra yeni bir düzenleme yapılmıştır.

Müretteb kolordu Bolayır Kolordusuna dönüştürülmüş (17 Şubat 1913), Fahri Paşa kolordu komutanı ve kurmay başkanı da Mustafa Kemal’dir. 10. Kolordu Komutanı Hurşit Paşa, kurmay başkanı Enver Beydir.²⁶ Bu yeni düzenlemeden sonra işgal altındaki Edirne’yi kurtarmak için bu ordu ve bağlı birlikler harekete geçerek 21 Temmuz 1913’de Edirne’yi Balkan Devletlerinin kendi aralarındaki savaşı fırsat bilerek geri almıştır. Kısa ve öz şekliyle olaylar bu şekliyle gerçekleşmiştir. Arşiv kayıtları ve resmi yazışmalar ve komutan atama görevlendirmeleri açık seçik bir şekilde ortadadır.

İlgili gazetenin yazarının yazdıklarının tarihi gerçeklerle bir alakası olmadığı gün gibi ortadadır. Mustafa Kemal’e bir suç, bir başarısızlık yetersizlik atfetme amacıyla tarihi gerçekleri kendi siyasi emelleri için nasıl çarpıttığı, yanlış bilgilere amacına hizmet edeceği için sıkı sıkıya sarıldığı açıkça görülmektedir.

Bolayır Muharebesi ve Şarköy Çıkarmasının gerçekleştiği tarihte İttihatçı subayların arasında yaşanan siyasi çekişmelerin, bugün aynı olayın Mustafa Kemal için siyasi

²⁵ ATASE. Kalasör: 266, Dosya: 130-322, Dolap: 4-306-15. Bahr-i Sefid Boğazı Kuvâ-yı Mürettebesi Kumandanlığından Harbiye Nezaretine yazılan 20 Kanunuevvel 1328 (02 Ocak 1913) tarih ve 723 sayılı yazı ile kolordu kumandanlığının komuta düzeyinin kimlerden oluştuğunun isim listesi sunulmuştur.

²⁶ İsmet Görgülü, On Yıllık Harbin Kadrosu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s. 31-34.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/5 Spring 2013

hesaplaşma argümanı olarak kullanılması, değişmeyen hakikatin acı bir gerçeğe dönüştüğünü göstermesi bakımından önemlidir.

SONUÇ

Günlerce büyük ümitlerle hazırlanan Bolayır ve Şarköy çıkarması, neticede ordumuzun yenilip moralinin çökmesine sebep olduğu gibi, Ali Fethi ve Mustafa Kemal ile Enver Paşa ve diğer ittihatçıların ileri gelenleri arasındaki anlaşmazlığın da tamamen su yüzüne çıkmasına sebep olmuştur. Söz konusu komutanlar bu yenilginin suçunu birbirlerine atmaya uğraşmışlardır²⁷.

Hatta 1913 yılında yazarı belli olmayan "Askeri Mağlubiyetlerimizin Esbabı" adlı bir eser kaleme alınmış ve bu eserin 82. sahifesinde Şarköy ve Bolayır muharebesi yenilgisinin sebebi, "Tabya Hatası" ve "Bolayır'daki Kolordu'nun yalnız başına muzaffer olma hevesinden kaynaklandığı" ifade edilmiştir. Bunu okuyan Ali Fethi çok üzülmüş ve cevap olarak 26 sahifelik bir kitapçık hazırlamıştır. Bu küçük kitapçıkta hadiseyi olduğu gibi anlatan Ali Fethi, bu yenilginin sebebinin 10. Kolordunun zamanında çıkarma yapmamasından kaynaklandığını ifade etmiştir ki, bunun da hadisenin gelişimi incelendiğinde doğru olduğu ortaya çıkmaktadır²⁸.

Orduda komuta düzeyindeki karşılıklı bu suçlama ve tartışma o kadar ileri bir safhaya ulaşmıştır ki görevden hatta meslekten istifalar gündeme oturmuştur. X. Kolordu Kumandanı Hurşit Paşa 14 Şubat 1913 tarihli Genel Kurmaya yazdığı yazıda; güvenini kaybettiğinden kurmay başkanı Enver Beyin istifa ettiğini bildirmiştir²⁹.

Benzer bir bilgi de Bolayır Kolordu Komutanı Fahri Paşa tarafından, Ali Fethi ve Mustafa Kemal'in istifa edecekleri şeklinde Genel Kurmay Başkanlığı'na iletilmiştir. Genel Kurmay da durumu Sadrazam Mahmut Şevket Paşa'ya iletmiştir.

Bu gelişmeler komutanlar arasındaki tartışmanın süratle büyüdüğünü gösteriyordu. Ordu komutasındaki fikir ve siyasi ayrılıkların devletin zirvesinde soğuk rüzgarlar estiriyordu.

Artık devletin en üst yetkilileri bu durumun bir an önce çözülmesi için harekete geçmeleri gerekiyordu.

Sadrazam Mahmut Şevket Paşa hemen harekete geçmiş, Enver ve Hurşit Paşaları alarak Bolayır'a gitmiştir. Her iki tarafı bir araya getirerek barıştırmaya uğraşmıştır. Sadrazamın huzurunda Fahri ve Hurşit paşaların şiddetli tartışmaları olmuştur.³⁰ Devletin en üst makamını cepheye kadar götüren bu gerginlik Balkan savaşının hangi şartlarda yapıldığını göstermesi bakımından önemlidir.

İstifalar önlenmiş mevcut komutanların görevleri ve görev yerleri değiştirilerek huzur sağlanmaya çalışılmıştır. Fakat bu kırgınlık ve kırılmalık bir türlü düzelmemiştir. Bu kavga bize Ali fethi ile Mustafa Kemal'in İttihat ve Terakki içerisinde ki Enver, Talat ve Cemal Paşalar karşısında muhalif olmalarının cepheye yansımaları göstermesi bakımından da

²⁷ Ahmet Turan, Alkan, İkinci Meşrutiyet Devrinde Ordu ve Siyaset, Cedit Yayınları, Ankara, 1992, s.160; Fahrettin, Altay, "Balkan Felaketi", *Hayat Tarih Mecmuası*, sy:8, (Eylül, 1972), s.39.

²⁸Daha geniş bilgi için bkz. Balkan Harbinde Askeri Mağlubiyetlerimizin Esbabı, (Kapakta elif harfi vardır, yazar belli değildir, daha sonraki yıllarda bu kitabı Ali İhsan Sabis kendisinin yazdığını belirtmiştir. Ali İhsan bey denizden çıkarma yapması gereken 10. Kolordunun hareket şube müdürüdür.), Tabi' ve Neşri. Tüccarzade İbrahim Hilmi, İstanbul, 1329; Ali Fethi Okyar, Bolayır Muharebesinde Adem-i Muvaffakiyetin Esbabı, 1330(1914), İstanbul; Suat İlhan, Atatürk ve Askerlik, Düşünce ve Uygulamalar, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, (Ankara 1990), s.46.

²⁹ ATESE, Klasör: 136: Dosya: 64, , Dolap: 304-13. Aktepe Münür, agm, s.283.

³⁰ Aktepe, Münür, agm, s. 285. Fahrettin Altay, agm, s. 39.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/5 Spring 2013

önemlidir. Hatta ilerleyen zaman içerisinde bu kavganın yansımaları Ali Fethi'nin Sofya elçiliğine, Mustafa Kemal'in Sofya'ya ateşemiliter olarak tayin edilerek İstanbul'dan uzaklaştırmaları şeklinde görülmektedir.

Bolayır Muharebesi ve Şarköy Çıkarması üzerine tartışmalar sadece bürokratik düzeyde kalmamış, yayın yoluyla da kamuoyuna yansıtılmıştır. Bu anlamda ilk eser yazarının ismini açıkça yazmadığı 1329(1913) tarihli "Askeri Mağlubiyetlerimizin Esbabı" adlı eserdir. Bu kitapta yazar; Balkan Harbindeki yenilgilerimizin sebeplerini ele almış ve oldukça teferruatlı açıklamalar yapmıştır. Bolayır ve Şarköy çıkarması ile ilgili değerlendirmesinde de; Fahri Paşa, Ali fethi ve Mustafa Kemal'i isim zikretmeden, bizzat kendilerinin tek başına zafer kazanma hevesine düştükleri şeklinde yorumlamıştır. Bu kitabın yayınlanması üzerine Ali Fethi'de adı geçen muharebenin nasıl planlandığı ve hangi şartlarda gerçekleştirildiğini belgeleriyle ele alan "Bolayır Muharebesinde Adem-i Muvaffakiyyetin Esbabı" adlı kitabını 1330(1914) tarihinde yayınlamıştır. Tartışmalar bu şekliyle günümüze kadar uzanmıştır.

Ali Fethi Bolayır yenilgisinin sebeplerini yazdığı kitapçığın 24. sahifesinde "Balkan Harbi'nde mağlubiyetlerin esbabını (sebeplerini) araştırmak gülistan vatanın güzel bir çiçeği olan Rumeli'nin kaybedilmesinden ders ve ibret almak hepimiz için bir borçtur" der31.

İşte bu duygularla dolu olan Ali Fethi savaştan sonra İstanbul'a döner ve 14 Eylül 1913 tarihinde askerlikten istifa eder32.

Balkan Savaşı'nın her cephesinde yenilgilerimiz var. Ancak orduyu idare eden komutanlar arasındaki siyasi, şahsi ve fikri anlamda yaşanan ayrılıkların askere ve cepheye yansması yenilgilerimizin temel sebeplerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bugünde aynı mantık ve amaçlarla yola çıkarak yenilgimizin sebeplerini gündeme taşıırken onarılmaz hatalar ve yaralar açıldığının farkında olunmalıdır.

Bu vesileyle tarihi şahsiyetler Türk milletinin ortak değerleridir. Her değer hatalarıyla, başarılarıyla, hizmetleriyle kabul edilmelidir. Yazarken konuşurken tarafgir bir mantıkla yaklaşıp tarihi gerçeklere yalan söyletmeye hiç bir araştırmacı veya yazarın hakkı yoktur.

KAYNAKÇA

1. Arşivler

K.K.K. Arşivi 3 Nolu Erkân Defteri s.423.

B.O.A. İradi Asker Tasnifi, 4569/827/30, 19 Rebiülahir 1326 (20 Mayıs 1908).

B.O.A. HRC. İRADE, 3040/13, 19.2.1326 (12 Ocak 1909).

ATASE Arşivi, Klasör:80, Dosya:32, Dolap:302-1.

ATESE Arşivi, Klasör:266, Dosya: 130-322, Dolap: 4-306-15.

ATASE Arşivi, Klasör:21, Dosya:42, Dolap:301-10.

ATASE Arşivi, Klasör:86, Dosya:53, Dolap: 302-1.

ATASE Arşivi,Klasör:266, Dosya:130, Dolap:4.

31 Okyar, Ali Fethi, a.g.e., s.24.

32 K.K.K. Arşivi 3 Nolu Erkân Defteri, No:423.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/5 Spring 2013

ATASE Arşivi, Klasör:136, Dosya:64, Dolap:304-13.

2. KİTAP VE MAKALELER

- AKTEPE, Münir, "Atatürk'ün Sofya Atışeliğine Kadar İttihat ve Terakki Cemiyeti ile Olan Münasebetleri ve Bu Hususla Alakalı Bir Belge", *Belleten* ,c:XXXIII, sy:150, (Nisan 1974).
- AKYOL, Taha, , Rumeli'ye Elveda, 100.yılında Balkan Bozgunu, Doğan Kitap, İstanbul, 2013.
- ALKAN, Ahmet Turan, *İkinci Meşrutiyet Devrinde Ordu ve Siyaset*, Cedit Yayınları, Ankara, 1992.
- ALTAY, Fahrettin, "Balkan Felaketi", *Hayat Tarih Mecmuası*, sy:8, (Eylül, 1972).
- ARMAĞAN, Mustafa, " Mustafa Kemal'in Hayatında Yazılmayan Bir Sayfa", *Zaman Gazetesi*, 7 Ekim 2012.
- ATAY, Falih Rıfki, *Çankaya*, Sena Matbaası, İstanbul, 1980.
- BALKAYA, İhsan Sabri, , Ali fethi Okyar (29 Nisan 1880- 7 Mayıs 1943), Türk tarih Kurumu yayınları, Ankara, 2005, s.22.
- ERSÜ, Hüsnü, "1912-1913 Balkan Harbinde Şarköy Çıkarması ve Bolayır Muharebeleri", *Askeri Mecmua*, Yıl:2, sy:50, (Haziran 1988).
- GÖRGÜLÜ, İsmet, *On Yıllık Harbin Kadrosu*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993.
- İlhan, Suat, "Atatürk ve Askerlik, Düşünce ve Uygulamalar", Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, (Ankara 1990).
- (OKYAR), Ali Fethi, *Bolayır Muharebesinde Adem-i Muvaffakiyetin Esbabı*, İstanbul, 1330 (1914).
- Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi, Balkan Harbi, II. Kitap, II. Kısım, Ankara, 1981.
- Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi, Balkan Harbi (1912-1913), T.C.Gen.Kurm, Başkanlığı ATASE Yayınları, Ankara, 1993.
- KUTAY, Cemal, "Milli Mücadele'nin Gerçek Öncüleri", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, sy:4, (15 Nisan 1987).
- ORBAY, Rauf, "Hatıraları" *Yakın Tarihimiz*, c:II, (26 Temmuz 1962).
- TEVETOĞLU, Fethi, "Ali Fethi Okyar'ın Günlük Hatıraları" *Türk Tarihi Belgeleri Dergisi*, T.T.K. Yayını c:XII, sy:16, (Ankara, 1987).
- UZER, Tahsin, Makedonya'da Eşkıyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi, T.T.K. Basımevi, Ankara, 1987.
- Balkan Harbinde Askeri Mağlubiyetlerimizin Esbâbı, (Kapakta elif harfi vardır, yazar belli değildir, daha sonraki yıllarda bu kitabı Ali İhsan Sabis kendisinin yazdığını belirtmiştir. Ali İhsan bey Bolayır Muharebesinde denizden çıkarma yapması gereken 10. Kolordunun hareket şube müdürüdür.), Tabi' ve Neşri. Tüccarzade İbrahim Hilmi, İstanbul, 1329.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/5 Spring 2013

